

महाराष्ट्र शासन
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग
शासन निर्णय क्र. : आस्था-२०१७/प्र.क्र.२२/आस्थापना
 मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
 मंत्रालय (विस्तार), मुंबई-४०० ०३२.
 दिनांक : ०८ जून, २०२१.

वाचा : शासन निर्णय क्र.आस्था-२०१०/प्र.क्र.३२०/आस्थापना, दि.०४.१०.२०१२

प्रस्तावना :

महाराष्ट्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५ मधील कलम C (१) (२) मधील तरतूदीनुसार प्रत्येक विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील कार्यालय प्रमुखांनी नागरिकांची सनद प्रसिद्ध करण्याची तरतूद करण्यात आली आहे. त्यानुसार दि.४.१०.२०१२ रोजी विभागाची नागरिकांची सनद प्रसिद्ध करण्यात आली आहे. तथापि, सदर सनदेमध्ये सुधारणा करणे आवश्यक होते.

शासन निर्णय :

आता यापूर्वी प्रसिद्ध केलेल्या नागरिकांच्या सनदेत यथायोग्य सुधारणा करून, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाची (खुद) सुधारीत नागरिकांची सनद प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०६०८१४५३४९५४२३ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(वि. रा. थोरात)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री यांचे सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा.विधानसभा /विधानपरिषद सदस्य, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई.
५. मा.मंत्री (सांस्कृतिक कार्य) यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
६. मा.मंत्री (पर्यटन) यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
७. मा.राज्यमंत्री (सांस्कृतिक कार्य) यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
८. मा.राज्यमंत्री (पर्यटन) यांचे खाजगी सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.
९. प्रधान सचिव (पर्यटन) यांचे स्वीय सहायक, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. सचिव (सांस्कृतिक कार्य) यांचे स्वीय सहायक, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. उप सचिव/अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी, पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

१२. संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
१३. संचालक, मध्यवर्ती शासकिय मुद्रणालय, चर्नी रोड, मुंबई
त्यांना विनंती करण्यात येते की, सोबत जोडलेल्या या विभागाच्या नागरिकांच्या सनदेचे अंतिम मुद्रीत तयार करून त्याच्या १००० प्रती छापून विभागास पुरविण्यात याव्यात.
१४. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१५. निवड नस्ती / आस्थापना.

**नागरिकांची सनद
पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग,
मंत्रालय, मुंबई-३२**

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	विषय	पृष्ठ क्र.
१	प्रस्तावना, विभागाची रचना	५-६
२	परिशिष्ट-१ (पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाचे (खुद्द) रचनात्मक विवरणपत्र)	७
३	परिशिष्ट-२ (कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक)	८-१९
४	परिशिष्ट-३ (अधिकाऱ्याची यादी व संपर्क दूरध्वनी)	२०-२१
५	परिशिष्ट-४ (क्षेत्रिय कार्यालय / महामंडळाचे नाव, पत्ता व विषय)	२२-२३
६	परिशिष्ट-५ (विभागांतर्गत क्षेत्रिय कार्यलये / महामंडळाची माहिती)	२४-२९

नागरिकांची सनद

प्रस्तावना-

महाराष्ट्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कर्तव्य पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम २००५ मधील कलम ८ (१) (२) मधील तरतुदीनुसार यापूर्वी प्रसिद्ध केलेल्या नागरिकांच्या सनदेत यथायोग्य सुधारणा करून प्रस्तुत सनद प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. या विभागाशी संबंधित असणाऱ्या सेवा तत्परतेने, सौजन्यपूर्वक व सन्मानपूर्वक नागरिकांना उपलब्ध करण्यासाठी हा विभाग बांधिल राहील. पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य हे विषय एकमेकास पूरक आहेत. सांस्कृतिक कार्य विभागातर्गत असलेली विविध स्मारके ही प्रेक्षणीय स्थळामध्येही गणली जातात. पर्यटनाचा मूळ उद्देश, विविध प्रांतातल्या लोककला व संस्कृतीची माहिती करून घेणे, त्या अनुषंगाने राज्यातील, वैशिष्ट्यपूर्ण कला व संस्कृतीची देवाण-घेवाण हा असतो. पर्यटनाद्वारे सांस्कृतिक देवाण-घेवाण होऊन सांस्कृतिक व कला क्षेत्राचा विकास साधत असतो. या दृष्टीने पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य या दोन पूरक विभागांचे एकत्रिकरण करून एका स्वतंत्र प्रशासकीय विभागाची निर्मिती करण्याचा निर्णय घेण्यात आला व त्यानुसार सामान्य प्रशासन विभाग, अधिसूचना क्र.शाकानि-१००६/प्र.क्र.२३/२००६/१८ (र.व.का.) दि.३१/५/२००६ नुसार पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग असा नवीन मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग निर्माण करण्यात आला. राज्यातील पर्यटन स्थळांना प्रसिद्धी देऊन अशा ठिकाणी मूलभूत सोयी सुविधा उपलब्ध करून त्याचा विकास करणे व त्याद्वारे राज्यातील पर्यटनास चालना देणे हे पर्यटन उप विभागाचे प्रमुख कार्य असून सांस्कृतिक कार्य उप विभागाकडून राज्यातील सांस्कृतिक वारशयाची लोकांना जाणीव व्हावी व त्याचे संरक्षण व संवर्धन व्हावे या दृष्टीने विविध योजना राबविण्यात येतात. तसेच सांस्कृतिक कार्यक्रमाच्या माध्यमातून लोकांमध्ये भावनात्मक ऐक्य निर्माण करण्याचा प्रयत्न या विभागामार्फत केला जातो.

२. पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाची रचना:-

पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग या प्रशासकीय विभागाकडून पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विषयक बाबीवर घोरणात्मक निर्णय घेतले जातात. मा.मंत्री (सांस्कृतिक कार्य) हे सांस्कृतिक कार्य विभागाचे व मा.मंत्री (पर्यटन) हे पर्यटन विभागाचे प्रभारी मंत्री आहेत. सांस्कृतिक कार्य उप विभागासाठी सचिव (सांस्कृतिक कार्य) हे विभागाचे प्रमुख म्हणून कार्यरत आहेत. सचिव (सांस्कृतिक कार्य) यांच्या नियंत्रणाखाली उप सचिव, अवर सचिव, कक्ष अधिकारी व इतर कर्मचारी वर्ग कार्यरत आहे. तसेच पर्यटन उप विभागाचे कामकाज प्रधान सचिव (पर्यटन) यांच्यामार्फत हाताळले जाते. प्रधान सचिव (पर्यटन) यांच्या नियंत्रणाखाली पर्यटन उप विभागातील उप सचिव, अवर सचिव, कक्ष अधिकारी व इतर कर्मचारी वर्ग कार्यरत आहे. याबाबतचे रचनात्मक विवरणपत्र सोबत जोडले आहे. (परिशिष्ट १)

३. कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक :-

या विभागामार्फत पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांच्या कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक परिशिष्ट २ येथे जोडले आहे. पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाकडून (खुद्द) नागरिकांना थेट सेवा पुरविण्यात येत नाहीत. तसेच पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग (खुद्द) साठी निर्माण केलेली कार्यासने, कार्यरत अधिकाऱ्यांचा दुरध्वनी क्रमांक व आसन व्यवस्था इत्यादीची माहिती परिशिष्ट-३ येथे जोडली आहे. क्षेत्रिय कार्यालये / महामंडळाचे विषय, नाव व पत्ता याबाबतची माहिती परिशिष्ट-४ येथे जोडली आहे. क्षेत्रिय कार्यालये / महामंडळांकडून करण्यात येणाऱ्या कामकाजाची माहिती परिशिष्ट-५ येथे जोडली आहे.

४. नियम/शासन निर्णय

या विभागाशी संबंधित नियम अथवा महत्वाचे शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध आहेत. विभागाकडून राबविण्यात येणाऱ्या सर्व योजनांची माहिती विभागाच्या कार्यक्रम अंदाजपत्रक या पुस्तिकेत उपलब्ध आहे.

५. (अ) गाळ्हाणी/तक्रारी यांचे निराकरण

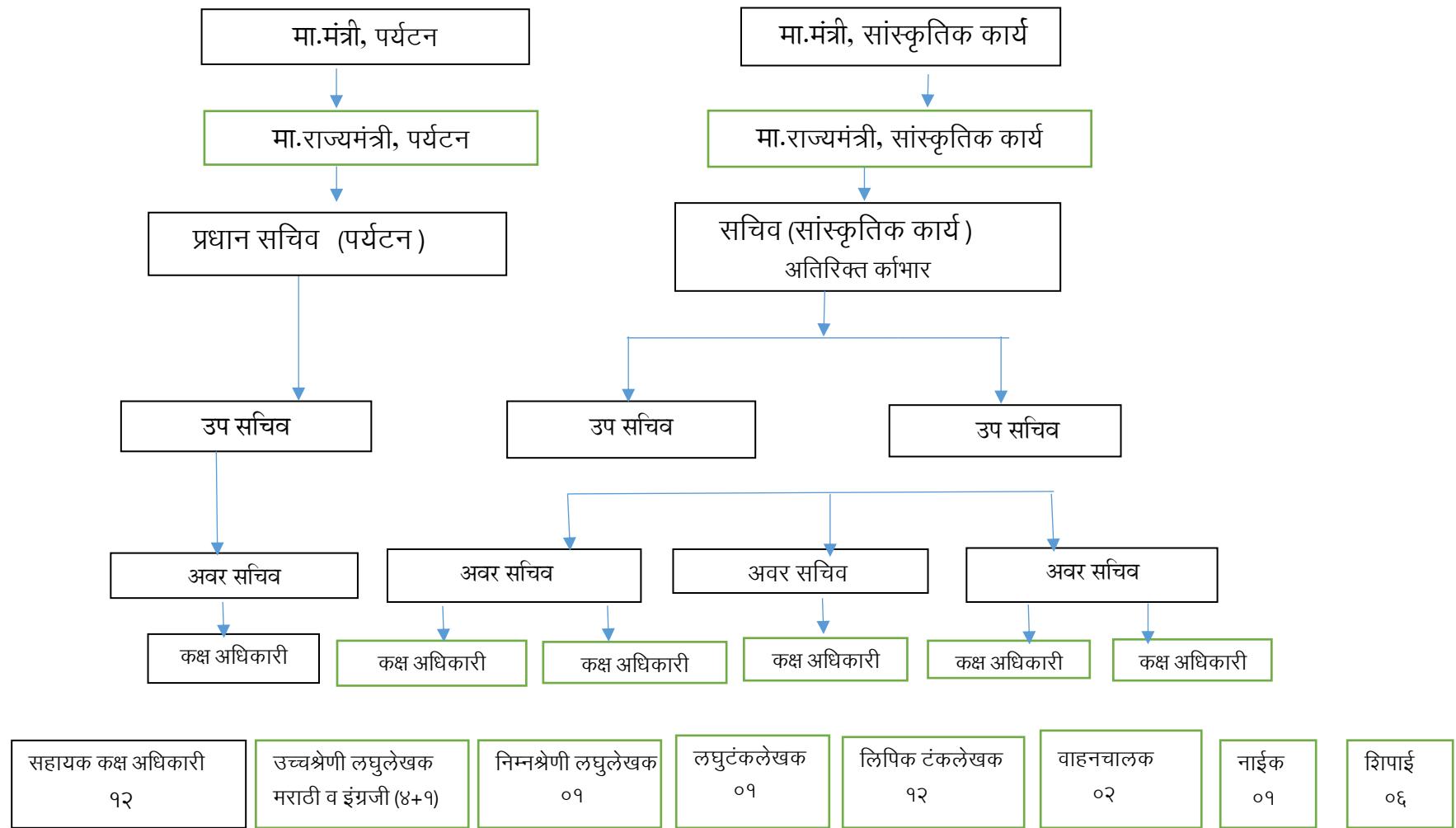
कार्यपूर्तीस होणारा विलंब वा अन्य काही गाळ्हाणी असल्यास त्याबाबत संबंधित कार्यासनाच्या सह/उप सचिव यांच्याकडे तक्रार नोंदविता येईल. सदर तक्रारींची पूर्तता करण्याची जबाबदारी संबंधित अधिकाऱ्याची राहील. यानंतरही नागरिकांचे समाधान न झाल्यास नागरिकांना आपली तक्रार या विभागाच्या प्रधान सचिव / सचिव यांच्याकडे करता येईल.

(ब) जनसामान्यांकडून सूचना

ही नागरिकांची सनद सर्वसामान्य नागरिकांच्या छाननीसाठी नेहमीच खुली असेल व सन्माननीय नागरिकांच्या बहुमूल्य सूचनांचा वेळोवेळी आढावा घेण्यात येऊन आवश्यकतेनुसार बदल करण्यात येईल.

परिशिष्ट-१

पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाचे (मंत्रालय खुद्द) रचनात्मक विवरणपत्र

परिशिष्ट — २

कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक (पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग खुद)

कार्यासन क्रमांक	विषय	आवश्यक कागदपत्रांची पुरता केल्यानंतर किती कालावधीत सेवा पुरविली जाते	सेवा पुरविणारा अधिकारी /कर्मचारी (दालन क्रमांक व दुरध्वनी क्रमांक	सेवा विहित कालावधीत पुरविली न गेल्यास ज्यांच्याकडे तक्रार करता येईल असा अधिकारी व त्यांचा दुरध्वनी क्रमांक
१	२	३	४	५
सां.का.१	<p>१. महाराष्ट्र चित्रपट रंगभूमी आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळ, गोरेगाव व कोल्हापूर चित्रनगरी महामंडळ, कोल्हापूर यांचा विकास करणे.</p> <p>२. रंगभूमि प्रयोग परिनिरिक्षण मंडळ-योजना व आस्थापना.</p> <p>३. मराठी चित्रपट महोत्सवाचे आयोजन करणे. तसेच स्पर्धात्मक पुरस्कार देणे.</p> <p>४. महान व्यक्तींच्या जीवनावर चित्रपट निर्मितीस अर्थसहाय्य.</p> <p>५. दर्जेदार मराठी चित्रपट निर्मितीना अर्थसहाय्य देणे.</p> <p>६. नाट्यगृह बांधकामासाठी अर्थसहाय्य.</p> <p>७. राजा दिनकर केळकर संग्रहालय, पुणे यांचे व्यवस्थापन विषयक बाबी.</p>	<p>महाराष्ट्र शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कर्तव्ये पार पाडण्यास होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम २००५ मधील प्रकरण क्र.३ च्या कलम १० (१) मधील तरतुदीस अनुसरुन, तात्काळ नस्ती शक्यतो त्याच दिवशी आणि तातडीच्या स्वरूपाची नस्ती शक्यतो ४ दिवसांत निकाली काढण्यात येते. अन्य विभागाशी संबंधीत नसलेल्या नस्तीवर ४५ दिवसांच्या आत व दुसऱ्या विभागाशी संबंधीत बाब अंतर्भूत असलेल्या नस्तीवर ३ महिन्यांच्या आत निर्णय घेऊन योग्य कार्यवाही करण्यात येते. (धोरणात्मक प्रकरणांचा यामध्ये समावेश नाही)</p>	<p>कक्ष अधिकारी (सां.का.१), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०७</p>	<p>उप सचिव (सां.का.१), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६१२</p>
सां.का.२	<p>१. पुराभिलेख संचालनालय-योजना व आस्थापना.</p> <p>२. दर्शनिका विभाग-योजना व आस्थापना.</p> <p>३. पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी-योजना व आस्थापना.</p> <p>४. राज्य सरकारच्या अभिलेखांचे जतन, व्यवस्थापन करणे. ऐतिहासिक महत्वाच्या अभिलेखांचे जतन, संपादन व सर्वेक्षण करणे याबाबत धोरणात्मक निर्णय घेणे.</p> <p>५. विविध रंगमंच कला व इतर कलांचे संगोपन, जतन व संवर्धन करण्यासाठी धोरणात्मक निर्णय घेणे.</p>	वरीलप्रमाणे	<p>कक्ष अधिकारी (सां.का.२), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२७९४०९४</p>	<p>उप सचिव (सां.का.२), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६०९</p>

सां.का.३	<p>१. पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालय-योजना</p> <p>२. राज्य संरक्षित स्मारकांचे जतन, संवर्धन व संरक्षण करणे याबाबत धोरणात्मक निर्णय घेणे.</p> <p>३. राज्यात संरक्षित स्मारक कार्यक्रम परवानगी देणेबाबत</p> <p>४. महाराष्ट्र - वैभव संगोपन योजना.</p> <p>५. पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालय- आस्थापना.</p> <p>६. रायगड किल्ला संवर्धन</p>	वरीलप्रमाणे	<p>कक्ष अधिकारी (सां.का.३), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०७</p>	उप सचिव (सां.का.३), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६१२
सां.का.४	<p>१. सांस्कृतिक कार्य संचालनालय - योजना व आस्थापना.</p> <p>२. हिंदी / गुजराती / सिंधी साहित्य अकादमीशी सर्व संबंधित बाबी.</p> <p>३. महाराष्ट्र राज्य नाट्य महोत्सव, महाराष्ट्र राज्य संगीत महोत्सव, महाराष्ट्र राज्य तमाशा महोत्सव.</p> <p>४. सांस्कृतिक व मनोरंजन क्षेत्रामध्ये काम करणाऱ्या विविध कलापथकांना व सांस्कृतिक संस्थांना सहायक अनुदान देणे.</p> <p>५. भारत सरकारच्या वार्धक्य व एकात्मिककृत योजनेखाली महाराष्ट्रातील वृद्ध साहित्यिक व कलाकार यांना तसेच नाट्यकलावंतांना व साहित्यकांना अर्थसहाय्य देणे.</p> <p>६. नाट्य व संगीत क्षेत्रातील वृद्ध किंवा मृत झालेल्या श्रेष्ठ संगीतकारांच्या जुन्या व दुर्मिळ असलेल्या ग्रामोफोन तबकडयांची धर्वनिफित तयार करणे.</p> <p>७. राष्ट्रीय नाट्य महोत्सवामध्ये भाग घेण्यासाठी नाट्य पथके पाठविणे.</p> <p>८. नवी दिल्ली येथे आयोजित करण्यात येणाऱ्या प्रजासत्ताक दिनाच्या सोहळ्यात भाग घेण्यासाठी लोकनृत्य पथके पाठविणे.</p>	वरीलप्रमाणे	<p>कक्ष अधिकारी (सां.का.४), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०८</p>	उप सचिव (सां.का.४), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६१२
आस्थापना	<p>१. पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग (मंत्रालय खुद) आस्थापना विषयक सर्व बाबी.</p> <p>२. नोंदणी शाखा.</p> <p>३. संगणक समन्वय शाखा.</p>	वरीलप्रमाणे	<p>कक्ष अधिकारी (आस्थापना), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०८</p>	उप सचिव (आस्थापना), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६०९

	४. विभाग व क्षेत्रिय कार्यालयाचा वाहन आढावा व खरेदी प्रस्ताव. ५. गोपनीय अहवाल.			
समन्वय	१. विभागांतर्गत एक पेक्षा अनेक कार्यासनाशी संबंधित कामकाजाचे समन्वय. २. विधानमंडळाशी निगडीत सर्व कामकाज समन्वय. ३. विकाक प्रकरणांचा आढावा ४. प्रलंबित प्रकरणांचा आढावा. ५. आशवासनाचा आढावा.	वरीलप्रमाणे	कक्ष अधिकारी (समन्वय), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०७	उप सचिव (समन्वय), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६०९
रोखशाखा	१. रोख शाखेशी संबंधित सर्व प्रकारच्या नोंदवहया अद्यावत ठेवणे. २. विभागातील अधिकारी/ कर्मचारी वेतन अदा करणे, कार्यालयीन खर्चाची देयके अधिदान व लेखा अधिकारी कार्यालयास सादर करणे. ३. अधिदान व लेखा कार्यालय/ महालेखापालाशी संबंधीत खर्चाचे ताळमेळ. ४. लेखा परीक्षणाबाबत सर्व प्रकारची कामे. ५. विभागातील अधिकारी / कर्मचारी सेवा पुस्तके.	वरीलप्रमाणे	कक्ष अधिकारी (रोखशाखा), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६०८	उप सचिव (रोखशाखा), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६०९
अर्थसंकल्प	१. संपूर्ण विभागाच्या अर्थसंकल्प विषयक बाबींवरील कार्यवाही २. लोकलेखा समिती. ३. अंदाज समिती. ४. महालेखापालांकडून प्राप्त होणाऱ्या सर्व अहवालातील कार्यवाही (उदा.विनियोजन लेखे, नागरी अहवाल, वाणिज्यिक अहवाल इ.) ५. सर्व वैधानिक समित्यांचे कामकाज. ६. सांस्कृतिक धोरणाची अंमलबजावणी.	वरीलप्रमाणे	कक्ष अधिकारी (अर्थसंकल्प), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२५६०८	उप सचिव (अर्थसंकल्प), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२५६१२
पर्यटन	१. पर्यटन धोरण ठरविणे व त्याची अंमलबजावणी करणे. २. पर्यटन विकासाच्या दृष्टीने पायाभूत सुविधा उपलब्ध करून देणे. ३. पर्यटन स्थळांना विहित दर्जा बहाल करण्याचे निकष ठरविणे, त्या अनुषंगाने कार्यवाही करणे.	वरीलप्रमाणे	कक्ष अधिकारी (पर्यटन), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग ०२२-२२०२६०२९	उप सचिव (पर्यटन), पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग, ०२२-२२०२२७०२

<p>४. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाकडून विविध योजना राबवून घेणे व त्यांची आस्थापना.</p> <p>५. थंड हवेच्या ठिकाणांचा व सुट्टी शिबीरांचा विकास करणे.</p> <p>६. धनीप्रकाश कार्यक्रम, महाराष्ट्र राज्याची आर्थिक दृष्ट्या भरभराट होण्याच्या दृष्टीने पर्यटन क्षेत्राचा विकास करणे आणि राज्याच्या आर्थिक विकासामध्ये पर्यटनाचे योगदान वाढवणे.</p> <p>७. एकात्मिक पर्यटनाचा विकास करण्याच्या दृष्टीने उद्दिष्टे तयार करणे आणि अस्तित्वात असलेल्या साधन सामुग्रीच्या परिक्रमेत वाढ करणे, किल्ले, सागरी पर्यटन, पर्यावरण आणि बन पर्यटन इत्यादी.</p> <p>८. महाराष्ट्र राज्य पर्यटनाचा एकात्मिक भाग म्हणून राज्याचा वारसा, संस्कृती, कला, शिल्पे यांचा विकास करणे.</p> <p>९. निसर्ग, संस्कृती, वारसा यांचे संरक्षण आणि संवर्धन यासाठी साधन संपत्तीचा प्रमाणबद्ध उपयोग करून घेणे.</p> <p>१०. पर्यटन स्थळांवरील साधनसामुग्रीचा विकास करणे आणि पर्यटन सुविधांमध्ये सुधारणा करणे.</p> <p>११. विविध प्रदर्शने, मेळे आणि उत्सव यामधून महाराष्ट्रातील पर्यटन विषयक बाबींचे दर्शन घडविणे, पर्यटकांच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने आवश्यक पावले उचलणे.</p> <p>१२. पर्यटन संचालनालय —योजना व आस्थापना.</p>			
--	--	--	--

कार्यपूर्तीचे वेळापत्रक (विभागाच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रिय कार्यालयांची माहिती)

कार्यासन क्रमांक	क्षेत्रिय कार्यालयांकडून पुरविली जाणारी सेवा	आवश्यक कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर किती कालगवधीत सेवा पुरविली जाते	सेवा पुरविणारा अधिकारी /कर्मचारी (दालन क्रमांक व दुर्ध्वनी क्रमांक / विस्तार क्रमांक)	सेवा विहित कालावधीत पुरविली न गेल्यास ज्यांच्याकडे तक्रार करता येईल असा अधिकारी व त्यांचा दुर्ध्वनी क्रमांक	
१	२	३	४	५	
सांस्कृतिक कार्य उप विभागाच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रिय कार्यालये		प्रथम अपिलीय अधिकारी		द्वितीय अपिलीय अधिकारी	
पुराभिलेख संचालनालय, मुंबई	१. संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयामध्ये जतन केलेल्या ऐतिहासिक महत्वाच्या अभिलेखाची माहिती देणे तसेच देशी व विदेशी संशोधकांना संशोधनासाठी परवानगी देणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे ८ दिवस	१. अभिलेखाधिकारी, अभिलेख व्यवस्थापन कक्ष, मुंबई. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२२ २२८४३९७९ २. अभिलेखाधिकारी, पुणे पुरालेखागार, पुणे. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२० २६१२७३०७ ३. अभिलेखाधिकारी, कोल्हापूर पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२३१ २६४४३९४ ४. अभिलेखाधिकारी मराठवाडा पुरालेखागार, औरंगाबाद, दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८९३. ५. अभिलेखाधिकारी, विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर दुर्ध्वनी क्रमांक. ०७१२ २५४३४५४	१. सहाय्यक संचालक (प्रशासन), मुंबई. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२२ २२८४४२६८ २. सहाय्यक संचालक, पुणे पुरालेखागार, पुणे. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२० २६१२७३०७. ३. सहाय्यक संचालक, कोल्हापूर पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्रमांक: ०२३१ २६४४३९४. ४. सहाय्यक संचालक, मराठवाडा पुरालेखागार, औरंगाबाद दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८९३ ५. सहाय्यक संचालक, विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर दुर्ध्वनी क्रमांक: ०७१२ २५४३४५४	संचालक, पुराभिलेख संचालनालय, मुंबई दुर्ध्वनी क्रमांक: ०२२ २२८४४२६८

			५. अभिलेखाधिकारी , विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर, दुर्घटनी क्र : ०७१२ २५४३४५४		
४.जतन केलेल्या अभिलेखाची झेरॉक्स प्रत पुरविणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे दिवस	१५	१.अभिलेखाधिकारी,अभिलेख व्यवस्थापन कक्ष,मुंबई दुर्घटनी क्र : ०२२ २२८४४२६८ २. अभिलेखाधिकारी,पुणे पुरालेखागार,पुणे दुर्घटनी क्रमांक : ०२० २६१२७३०७ ३. अभिलेखाधिकारी, कोल्हापूर पुरालेखागार, कोल्हापूर, दुर्घटनी क्रमांक : ०२३१ २६४४३९४ ४.अभिलेखाधिकारी,मराठवाडा पुरालेखागार, औरंगाबाद दुर्घटनी क्रमांक : ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८१७ ५. अभिलेखाधिकारी ,विदर्भ पुरालेखागार,नागपूर दुर्घटनी क्रमांक : ०७१२ २५४३४५४	१.सहा.संचालक (प्रशासन) मुंबई, दुर्घटनी क्रमांक :०२२ २२८४४२६८ २.सहा.संचालक,पुणे पुरालेखागार,पुणे दुर्घटनी क्रमांक:०२० २६१२७३०७ ३. सहाय्यक संचालक,कोल्हापूर पुरालेखागार,कोल्हापूर दुर्घटनी क्र:०२३१ २६४४३९४ ४. सहाय्यक संचालक,मराठवाडा पुरालेखागार,औरंगाबाद दुर्घटनी क्र: ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८१३ ५.सहाय्यक संचालक,विदर्भ पुरालेखागार,नागपूर दुर्घटनी क्र: ०७१२ २५४३४५४	
५.जतन केलेल्या ऐतिहासिक महत्वाच्या अभिलेखाच्या प्रमाणित प्रती पुरविणे.	१)कार्यालयीन कामकाजाचे १५ दिवस (पुणे पुराभिलेखागार वगळून इतर पुराभिलेखागार बाबत)	१५	१.अभिलेखाधिकारी, अभिलेख व्यवस्थापन कक्ष, मुंबई दुर्घटनी क्रमांक : ०२२ २२८४३९७१, ०२२ २२८४४२६८ २. अभिलेखाधिकारी, पुणे पुरालेखागार, पुणे दुर्घटनी क्र:०२० २६१२७३०७	१.सहा.संचालक (प्रशासन) मुंबई दुर्घटनी क्रमांक : ०२२ २२८४४२६८ २.सहा.संचालक,पुणे पुरालेखागार,पुणे, दुर्घटनी क्र:०२० २६१२७३०७ ३.सहा.संचालक,कोल्हापूर,पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्घटनी क्र : ०२३१ २६४४३९४ ४. सहाय्यक संचालक, मराठवाडा पुरालेखागार औरंगाबाद दुर्घटनी क्रमांक: ०२४० २४८२९९३,०२४० २४८३८१३	

		२) कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस (पुणे पुराभिलेखागाराबाबत)	३. अभिलेखाधिकारी, कोल्हापूर पुरालेखागार, कोल्हापूर,दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२३१ २६४४३९४ ४.अभिलेखाधिकारी, मराठवाडा पुरालेखागार औरंगाबाद दुर्ध्वनी क्रमांक: ०२४० २४८२१९३, ०२४० २४८३८१३ ५.अभिलेखाधिकारी,विदर्भ पुरालेखागार,नागपूर दुर्ध्वनी क्र:०७१२ २५४३४५४	५.सहाय्यक संचालक,विदर्भ पुरालेखागार,नागपूर दुर्ध्वनी क्र: ०७१२ २५४३४५४	
	६.संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयाच्या विविध कायक्रमांची माहिती पुरविणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस	१.अभिलेखाधिकारी,(प्रकाशन) मुंबई, दुर्ध्वनी क्र:०२२ २२८४४३९७१ ०२२ २२८४४२६८ २.अभिलेखाधिकारी, पुणे पुरालेखागार,पुणे दुर्ध्वनी क्र: ०२० २६१२७३०७ ३.अभिलेखाधिकारी,कोल्हापूर पुरालेखागार,कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्र: ०२३१ २६४४३९४ ४.अभिलेखाधिकारी,मराठवाडा पुरालेखागार, औरंगाबाद, दुर्ध्वनी क्र:०२४० २४८२१९३ ०२४० २४८३८१३ ५. अभिलेखाधिकारी,विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर दुर्ध्वनी क्र: ०७१२ २५४३४५४	१.सहा.संचालक (प्रशासन) मुंबई दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२२ २२८४४२६८ २.सह.संचालक,पुणे पुरालेखागार,पुणे, दुर्ध्वनी क्र:०२० २६१२७३०७ ३.सहा.संचालक,कोल्हापूर,पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्र : ०२३१ २६४४३९४ ४. सहाय्यक संचालक, मराठवाडा पुरालेखागार औरंगाबाद दुर्ध्वनी क्रमांक: ०२४० २४८२१९३,०२४० २४८३८१३ ५. सहाय्यक संचालक,विदर्भ पुरालेखागार,नागपूर दुर्ध्वनी क्र: ०७१२ २५४३४५४	

	७. संशोधकांना व नागरिकांना संचालनालयाच्या कामकाज पद्धतीबदल माहिती पुरविणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस	१. अभिलेखाधिकारी, अभिलेख व्यवस्थापन कक्ष, मुंबई. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२२ २२८४३९७९ २. अभिलेखाधिकारी, पुणे पुरालेखागार, पुणे. दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२० २६१२७३०७ ३. अभिलेखाधिकारी, कोल्हापूर पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२३१ २६४४३९४ ४. अभिलेखाधिकारी मराठवाडा पुरालेखागार, औरंगाबाद, दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८१३. ५. अभिलेखाधिकारी, विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर दुर्ध्वनी क्रमांक. ०७१२ २५४३४५४	१. सहा. संचालक (प्रशासन) मुंबई दुर्ध्वनी क्रमांक : ०२२ २२८४४२६८ २. सहा. संचालक, पुणे पुरालेखागार, पुणे, दुर्ध्वनी क्र : ०२० २६१२७३०७ ३. सहा. संचालक, कोल्हापूर, पुरालेखागार, कोल्हापूर दुर्ध्वनी क्र : ०२३१ २६४४३९४ ४. सहाय्यक संचालक, मराठवाडा पुरालेखागार औरंगाबाद दुर्ध्वनी क्रमांक: ०२४० २४८२९९३, ०२४० २४८३८१३ ५. सहाय्यक संचालक, विदर्भ पुरालेखागार, नागपूर दुर्ध्वनी क्र: ०७१२ २५४३४५४	
पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी, मुंबई	१. सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रम / उपक्रमांसाठी रविंद्र नाट्य मंदिर (ऑडिटोरियम), मिनी ऑडिटोरियम, तालोम दालन यांचे आरक्षण	कार्यालयीन कामकाजाचे ०५ दिवस	वरिष्ठ लिपिक दुर्ध्वनी क्रमांक. ०२२ २४३१२९५६	प्रशासकीय अधिकारी दुर्ध्वनी क्रमांक. ०२२ २४३६५९९०	प्रकल्प संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २४३६५९९७

	२.ऑडिटोरियम /तालीम दालने यांच्या आरक्षणाकरिता घेतलेल्या अनामत रकमेचा परतावा	कार्यालयीन कामकाजाचे ४५ दिवस			
रंगभूमी परिनिरक्षण मंडळ, मुंबई	१.ऑर्केस्ट्रा तमाशा, मेळा नाटक आयोजित करण्यासाठी प्रमाणपत्र देणे तसेच सार्वजनिक ठिकाणी होणा-या एक दिवासाच्या कार्यक्रमांना ना- हरकत प्रमाणपत्र देणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस	वरिष्ठ लिपिक दुर्ध्वनी क्रमांक. ०२२ २२६२१९११	अधीक्षक दुर्ध्वनी क्रमांक. ०२२ २२६२१९११	सचिव, रंगभूमी परिनिरक्षण मंडळ दुर्ध्वनी क्रमांक. ०२२ २२६२१९११
	२.सर्व भाषेतील प्रायोगिक/ व्यावसायिक नाट्य संहितांना प्रमाणपत्र देणे	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस			
सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, मुंबई.	१.कलाकार प्रमाणपत्र : महाराष्ट्र गृहनिर्माण व क्षेत्र विकास प्राधिकरण म्हाडाकडून कलाकारांसाठी राखीव असलेल्या कोट्यातून सदीनिका	कार्यालयीन कामकाजाचे २० दिवस	अधीक्षक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२८४२६३४	सहायक संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२८४२६३४	सह संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२०४३५७१

	मंजूर केलेल्या पात्र कलाकारांना कलाकार प्रमाणपत्र देणे				
	२.वृद्ध कलावंत मानधन : ५० वर्ष व त्यापेक्षा अधिक वय असलेल्या व अटी शर्टीनुसार पात्र मान्यवर वृद्ध साहित्यिक व कलाकार यांना मानधन देणे.	कार्यालयीन कामकाजाचे ३० दिवस (शासनाने आर्थिक तरतूद मंजूर केल्यानंतर)			
	३.रेल्वे सवलत : परग्राज्यात कला सादर करण्यासाठी पाचारण केलेल्या अटी शर्टीनुसार कलापथकांना रेल्वे भाडे रकमेत सवलत मिळण्यासाठी प्रमाणपत्र देणे	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस			
दर्शनिका विभाग, मुंबई.	१.गॅडेटिअर विभागातर्फे प्रकाशित गॅडेटिअर ग्रंथाचे ई-बुक (सोडी) उपलब्ध करणे	कार्यालयीन कामकाजाचे १० दिवस	सहायक संशोधन अधिकारी दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२६७८७७९	संशोधन अधिकारी दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२६७८७७९	सहसंपादक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ २२६७८७७९

पर्यटन उप विभागाच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रिय कार्यालये			प्रथम अपिलीय अधिकारी	द्वितीय अपिलीय अधिकारी	
महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, मुंबई.	१.निवास व न्याहरी योजनेतर्गत नोंदणी करणे व नुतनीकरण करणे	अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून ४५ दिवस	संबंधित प्रादेशिक व्यवस्थापक/वरिष्ठ प्रादेशिक व्यवस्थापक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाचे संबंधित प्रादेशिक कार्यालय	महाव्यवस्थापक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ - २२२०४४०४०	व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ - २२२०४४०४०
पर्यटन संचालनालय, मुंबई	२.महाभ्रमण योजनेतर्गत नोंदणी करणे व नुतनीकरण करणे	अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून ४५ दिवस			
पर्यटन संचालनालय, मुंबई	१.पर्यटक घटकांना तात्पुरते नोंदणी प्रमाणपत्र देणे	३ महिने	सहायक संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ ६२९४८८१७	सह संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ ६२९४८८१७	संचालक दुर्ध्वनी क्रमांक ०२२ ६२९४८८१७
	२.पर्यटक घटकांना अंतिम प्रमाणपत्र देणे	३ महिने			
	३.पर्यटक घटकांना मुद्रांक शुल्कात सवलत मिळण्याकरिता नाहरकत प्रमाणपत्र देणे	२ महिने			

*टीप – पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभाग खुदकडून नागरिकांना कोणत्याही प्रकारची थेट सेवा पुरविण्यात येत नाही.

परिशिष्ट-३

या विभागाशी संबंधित कामकाज करण्यासाठी निर्माण केलेली कार्यासने, कार्यासनातील अधिकारी व त्यांचे दुरध्वनी क्रमांक व पता खालीलप्रमाणे आहे :-

कार्यासनाचे नाव	कार्यासन अधिकारी व अवर सचिव तथा पर्यवेक्षीय अधिकारी	उप सचिव तथा नियंत्रक अधिकारी
१	२	३
सां.का.१	अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. अवर सचिव दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०८ कक्ष अधिकारी दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०७	उप सचिव, १ ला मजला, दालन क्र.१३२, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६१२
सां.का.२	कक्ष अधिकारी, १ ला मजला, दालन क्र.१४८, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२६९०० कक्ष अधिकारी, दूरध्वनी क्र.(०२२) २२७९४०९४	उप सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२ दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०९
सां.का.३	अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०८ कक्ष अधिकारी, दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०८	उप सचिव, १ ला मजला, दालन क्र.१३२, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६१२
सां.का.४	कक्ष अधिकारी, ५ वा मजला, दालन क्र.५२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. अवर सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. अवर सचिव, दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०८	उप सचिव, १ ला मजला, दालन क्र.१३२, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६१२
आस्थापना	कक्ष अधिकारी, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. कक्ष अधिकारी, दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०८	उप सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२१, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२ दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०९

समन्वय	अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, ७ वा मजला, दालन ७२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव,दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२६९०० कक्ष अधिकारी दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०७	उप सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२ दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०९
रोखशाखा	कक्ष अधिकारी, ५ वा मजला, दालन क्र. ५२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. कक्ष अधिकारी,दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०८	उप सचिव, ७ वा मजला, दालन क्र.७२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२ दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६०९
अर्थसंकल्प	कक्ष अधिकारी, ५ वा मजला, दालन क्र. ५२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, ७ वा मजला, दालन ७२९, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, दूरध्वनी क्र. (०२२)२२०२६९०० कक्ष अधिकारी,दूरध्वनी क्र.(०२२) २२०२५६०८	उप सचिव, १ ला मजला, दालन क्र.१३२, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२५६१२
पर्यटन	अवर सचिव /कक्ष अधिकारी, ४ था मजला, दालन क्र.४२५, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-३२. अवर सचिव, दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२६०२९ कक्ष अधिकारी,दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२६०२९	उप सचिव, ४ था मजला, दालन क्र.४२५, विस्तार इमारत, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२. दूरध्वनी क्र. (०२२) २२०२२७०२

परिशिष्ट-४क्षेत्रिय कार्यालये / महामंडळाचे विषय, नाव व पत्ता

अ.क्र.	कार्यालयाचे नाव व पत्ता	विषय
१	पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय, सेंट जॉर्ज हास्पिटल आवार, सी.एस.टी. जवळ, मुंबई ४००००१. दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२६२३३८०	केंद्र शासनाच्या भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षणाने कायद्याने “राष्ट्रीय संरक्षित स्मारक” म्हणून जाहिर केलेली प्राचीन व ऐतिहासिक स्मारकांचे सर्वेक्षण करणे, राज्य संरक्षित स्मारकांचे संरक्षण, जतन, दुरुस्ती व सुशोभिकरण करणे.
२	सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, जुने सचिवालय, महात्मा गांधी मार्ग, मुंबई-४०० ०३२ दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२०४३५७९	शासकीय पातळीवरील सांस्कृतिक कार्यासंबंधीच्या योजना कार्यान्वित करणे.
३	पुराभिलेख संचालनालय, एलफिस्टन महाविद्यालय इमारत, महात्मा गांधी मार्ग, मुंबई-४०००३२ दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२८४४२६८	जुने अभिलेख संपादन करणे, त्याचे संरक्षण करणे आणि ते शासकीय कामासाठी संशोधकांना उपलब्ध करून देणे.
४	पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी, सयानी रोड, प्रभादेवी, मुंबई-४०००२५ दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २४३६५९९७	विविध कलागुणांनी समृद्ध असलेल्या महाराष्ट्राची उज्ज्वल, कला, परंपरा जतन करणे. लोप होत असलेल्या कलागुणांना वाव देऊन त्या समृद्ध करणे त्याचबरोबर सर्वसाधारण जनतेची अभिरुची समृद्ध करून कलावंताच्या कला विकासासाठी सातत्याने प्रयत्न करणे.
५	रंगभूमी प्रयोग परिनिरक्षण मंडळ, सचिवालय जिमखान्याच्या मागे, बॅकवे रेक्लमेशन, मुंबई-४०००३२. दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२६२१९११	करमणुकीच्या कार्यक्रमाचे पूर्वपरिक्षण करणे.
६	दर्शनिका विभाग, २७, बरजोरजी भरुचा मार्ग, फोर्ट, मुंबई-४०००२३ दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२६७८७७९	इंग्रजी व मराठी भाषामधून जिल्हा गॅजेटिअर व राज्य गॅजेटिअर ग्रंथ प्रकाशित करणे.
७	महाराष्ट्र राज्य हिंदी, सिंधी व गुजराती साहित्य अकादमी, पुराना जकात घर, विकास विभाग इमारत, दूसरी मंजिल, शहीद भगतसिंह मार्ग, मुंबई — ४०००२३ दुरध्वनी क्रमांक ०२२- ६९१०७६००	हिंदी, सिंधी व गुजराती साहित्याची सर्वांगीण उन्नती करणे व तदनुरूपिक बाबीसाठी उत्तेजन देणे.
८	महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ, ओपीजी हाऊस, ४ था मजला, दिनशॉ वाच्छा रोड, के.सी.कॉलेज, चर्चगेट, मुंबई -४०००२० दुरध्वनी क्रमांक ०२२- २२०४४०४०	महाराष्ट्र पर्यटन विकासास चालना देण्याच्या दृष्टीने राज्यातील अभ्यारण्ये, उपवने इ. पर्यटनाच्या दृष्टीने आर्कषक स्थळे, भाडेपट्ट्याने घेऊन वा अन्य प्रकारे संपादन करून त्याचा विकास करणे.
९	महाराष्ट्र चित्रपट रंगभूमी व सांस्कृतिक विकास महामंडळ, दादासाहेब फाळके चित्रनगरी, गोरेगाव (पूर्व) मुंबई-४०००६५. दुरध्वनी क्रमांक ०२२- ६९१०७६००	सिनेमा, नाट्यकला व तमाशासह लोककला, संगीत नृत्य आणि इतर प्रयोगनिष्ठ कला या क्षेत्रामधील सांस्कृतिक कार्यक्रमांना मदत देणे, सहायक करणे, त्यांची वाढ करणे आणि त्यांची गती वाढविणे, सर्वसाधारणपणे चित्रपटांचा आणि विशेषत: मराठी चित्रपटांचा विकास करणे. चित्रपट नगरी सुरु करणे, त्याचा विकास करणे.
१०	कोल्हापूर चित्रनगरी महामंडळ, कोल्हापूर मु.पो.मोरेवाडी, ता.करवीर, जि.कोल्हापूर व्हारा, पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी, चौथा मजला, सयानी रोड, प्रभादेवी, मुंबई -४०००२५	मराठी चित्रपटांना प्रोत्साहन मिळण्यासाठी चित्रपटांना आवश्यक सोयी-सुविधा, चित्रीकरण स्थळे तसेच आवश्यक पायाभूत सुविधा उपलब्ध करणे
११	पर्यटन संचालनालय, मुंबई. नरीमन भवन, १५ वा मजला, विनय के शहा मार्ग, नरीमन पॉइंट, मुंबई — ४०००२१. दुरध्वनी क्रमांक ०२२- ६९१०७६००	शासनाच्या पर्यटन धोरणाची परिणामकारक आखणी आणि अंमलबजावणी करणे.

परिशिष्ट-५

(विभागांतर्गत क्षेत्रिय कार्यालयांची माहिती)

१) पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

पुरातत्व संचालनालयाची स्थापना सप्टेंबर-१९५५ मध्ये झाली असून दिनांक १५ ऑक्टोबर १९७६ पासून या संचालनालयाचे नाव बदलून पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालये संचालनालय असे करण्यात आले आहे. प्राचीन आणि ऐतिहासिक स्मारकांचे गवेक्षण करून त्यातील, राज्याच्या दृष्टीकोनातून महत्वाची असलेली स्मारके "राष्ट्रीय संरक्षित स्मारक" म्हणून घोषित करून त्यांचे जतन व संवर्धन करणे ही या संचालनालयाची जबाबदारी आहे. पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय संचालनालयांतर्गत पुरातत्व विभाग, वस्तुसंग्रहालय विभाग व नोंदणी विभाग असे ३ स्वतंत्र विभाग कार्यरत आहेत. या संचालनालयाच्या अधिनस्त १३ वस्तुसंग्रहालये आहेत. पुरातत्व व वस्तुसंग्रहालय, संचालनालयाकडून नागरिकांसाठी कोणतीही थेट सेवा पुरविली जात नाही. पुरातत्व विभागाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे:-

- १) **संशोधन व उत्खनने-** एखाद्या प्राचीन स्थळाची माहिती उपलब्ध झाल्यास, त्या स्थळाची प्रत्यक्ष पाहणी करून तेथे मिळालेल्या पुरावशेषांचा अभ्यास करून ऐतिहासिक महत्व लक्षात घेऊन त्या स्थळाचे आवश्यकता भासल्यास व व्यवहार्य असल्यास उत्खनन करणे.
- २) **नाणकशास्त्र -** प्राचीन काळातील नाण्यांचा अभ्यास करणे, त्यांचे जतन, संरक्षण करणे.
- ३) **निखात निधी -** पुर्वीच्या काळी मुदाम जाणीपूर्वक धनाचे हंडे, दागिने, मुर्ती व वस्तु पुरुन ठेवल्या जात, खोदकाम करताना अशा वस्तु उजेडात येतात. अशा वस्तु आणि भूमीखाली आढळणाऱ्या या सर्वच आकस्मिकपणे सापडलेल्या अवशेषांना निखात निधी असे म्हणतात. असे निखात निधी संपादन करण्यायोग्य आहेत का, या बाबत तपासणी करून हा निधी जतन करण्यात येतो.
- ४) **स्मारकांची सर्वकष नोंदणी -** स्मारकांची सादांत छायाचित्रण व आरेखन करणे
- ५) **पुरावशेषांची नोंदणी -** पुरावशेष व बहुमूल्य कलाकृतींचा निर्यात व्यापार नियमित करणे, पुरावशेषांची चोरी व त्यातील कपटपूर्ण व्यवहारांचे उच्चाटन करणे, सार्वजनिक ठिकाणी पुरावशेष व बहुमूल्य कलाकृती ठेवण्यासाठी त्यांचे सक्तीने संपादन करणे या उद्देशाने भारत सरकारने सप्टेंबर १९७२ मध्ये पुरावशेष व बहुमूल्य कलाकृती १९७२ हा अधिनियम संमत केला.
- ६) **राज्य संरक्षित स्मारक म्हणून घोषित झालेल्या वास्तुंची डागडुजी, दुरुस्ती इत्यादी कामे पुरातत्व शास्त्र संकेतानुसार जतन करणे.**
- ७) **प्राचीन व ऐतिहासिक वस्तुंचे संपादन करणे, संग्रहालयात प्रदर्शित करण्यात येणाऱ्या वस्तुंची शास्त्रीय पद्धतीने मांडणी करणे, प्रेक्षकांना प्रदर्शित वस्तुंची माहिती देणे व मार्गदर्शन करणे.**

२) पुराभिलेख संचालनालय महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

पुराभिलेख संचालनालय ही महाराष्ट्र शासनाची केंद्रीय अभिलेखागार म्हणून विकसित झालेली संस्था आहे. या संचालनालयाची मुंबई, पुणे, कोल्हापूर, औरंगाबाद व नागपूर येथे अप्रचलित अभिलेखांची अभिलेखागारे असून मंत्रालयात समप्रचलित अभिलेखाचे अभिलेख कक्ष स्थापित आहेत. या संचालनालयात मागील चार शतकापासून ते आजतागायतचे अभिलेख जतन करून ठेवण्यात आले असून त्याचे परिस्मण, संशोधन, संवर्धन व प्रकाशनाचे कर्तव्य या संचालनालयाकडून पार पडले जाते आणि शासनास ते वेळोवेळी संदर्भासाठी उपलब्ध करून दिले जातात. शासनाच्या या विभागाची स्थापना इ.स. १८२९ मध्ये झालेली आहे. महाराष्ट्र शासनाच्या पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य या प्रशासकीय विभागाच्या नियंत्रणाखाली पुराभिलेख संचालनालयाचे कार्य चालते. सार्वजनिक व खाजगी अभिलेखाचे संपादन/संरक्षण

व शासकीय विभाग/कार्यालयांना संदर्भसाठी अभिलेख उपलब्ध करून देणे तसेच संशोधकांना संशोधनासाठी परवानगी व अभिलेख उपलब्ध करून देण्याचे प्रमुख कर्तव्य संचालनालयातर्फे करण्यात येते. अभिलेखागारातील छापील अभिलेख जनतेस पाहण्यासाठी उपलब्ध करून दिला जातो. तसेच त्याच्या प्रमाणित प्रती दिल्या जातात. अभिलेखांचे संपादन व तो उपलब्ध करून देणे, पाहू देणे, या बाबी महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम २००० आणि महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख नियम २००७ च्या तरतुदीनुसार त्याची अंमलबजावणी करण्यात येते. पुराभिलेख संचालनालयाकडून नागरिकांसाठी ७ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. पुराभिलेख संचालनालयाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

- १) अभिलेखांची रासायनिक तपासणी व दुरुस्ती बांधणी, अभिलेखांचे सूक्ष्मचित्रिकरण, रँकिंग करणे व तपासणी करणे, अभिलेखांचे जनत व संवर्धन, इतिहास संशोधकांना परवानगी व अभिलेख उपलब्ध करून देणे, इ.स. १८२० पूर्व अभिलेखांचे सूचीकरण, सन १८२० नंतरच्या इंग्रजी अभिलेखांचे सूचीकरण, सार्वजनिक व खाजगी अभिलेखांचे संपादन, महाराष्ट्र सार्वजनिक अभिलेख अधिनियम/नियम अंमलबजावणी करणे, मोडी अभिलेखांचे सूचीकरण, मोडी प्रशिक्षण वर्ग, इतिहास संशोधकांना अभिलेख उपलब्ध करून देणे.
- २) कार्यालयीन संशोधनासाठी पुस्तकांची खरेदी करणे, खरेदी केलेली पुस्तके व शासनाने प्रकाशित केलेल्या प्रकाशनांची नोंद ठेवणे, सूचीपत्रे तयार करणे, संशोधकांना व नागरिकांना त्यांच्या मागणीनुसार पुस्तके/प्रकाशने उपलब्ध करून देणे.
- ३) पुणे, कोल्हापूर, मराठवाडा, विदर्भ पुराभिलेखगारातील अभिलेखांचे संपादन.
- ४) शासन राजपत्रांच्या नोंदी घेणे, नागरिकांना मागणीनुसार राजपत्रे पुरविणे,

३) दर्शनिका विभाग, महाराष्ट्र शासन, मुंबई

दि.३१ ऑक्टोबर १९६४ पासून दर्शनिका विभाग महाराष्ट्र शासनाच्या अखत्यारीत स्वतंत्र विभाग म्हणून अस्तित्वात आहे. महाराष्ट्र राज्याचे गॅजेटिअर (दर्शनिका) मराठी व इंग्रजी भाषेमधून प्रकाशित होतात .विभागाच्या जिल्हा गॅजेटिअर व महाराष्ट्र राज्य गॅजेटिअर अशा दोन स्वतंत्र मालिका आहेत. याशिवाय या विभागाकडे जिल्हा व राज्य मालिकेबोरोबरच भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलन इतिहासाचे साधन सामुग्रीचे संकलन व प्रकाशन या योजनेअंतर्गत १८९८ पासून १९४२ पर्यंतच्या विविध कालखंडाचे १२ खंडात १९ ग्रंथ प्रकाशित असून पुढील कालखंडाचे काम सुरु आहे. पूर्वप्रकाशित ग्रंथांच्या ई-बुक आवृत्तीच्या प्रतिलिपी करण्याचे काम सुरु आहे. दर्शनिका विभागाकडून नागरिकांसाठी ३ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. दर्शनिका विभागाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

इंग्रजी व मराठी भाषेतून जिल्हा व राज्य दर्शनिका ग्रंथांचे संकलन ,लेखन व प्रकाशन, जिल्हा पुरवणी दर्शनिकांचे संकलन व प्रकाशन, जुन्या दर्शनिकांचे पुनर्मुद्रण व प्रकाशन, विविध प्रकाशन व संपादकीय धोरण ठरविणे ,संशोधन पद्धती विहित करणे आणि त्यानुसार अंमलबजावणी करून घेणे, भारतीय स्वातंत्र्य आंदोलन इतिहास साधनसामग्रीचे खंड संपादन करून प्रकाशन करणे.

४) सांस्कृतिक कार्य संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

सांस्कृतिक कार्य संचालनालयाची स्थापना सन १९७० मध्ये झाली. सांस्कृतिक कार्य संचालनालयातर्फे शासकीय पातळीवरील सांस्कृतिक कार्यासंबंधिच्या योजना कार्यान्वित करण्यात येतात. या राज्यातील सांस्कृतिक अंगांची लोकांना माहिती व्हावी, भावनात्मक ऐक्य निर्माण व्हावे तसेच सांस्कृतिक क्षेत्रात काम करणाऱ्या संस्थांना प्रोत्साहन या हेतूने सांस्कृतिक संचालनालयाकडून महोत्सव आयोजित करण्यात येतात. त्यात राज्य नाट्य महोत्सव, राज्य चित्रपट महोत्सव, तसेच संगीत, नृत्य, तमाशा, कीर्तन, भजन, लोककला इत्यादि विविध कला महोत्सव आयोजित करण्यात येतात. याशिवाय या संचालनालयातर्फे नाट्य, तमाशा, कीर्तन, शाहिरी प्रशिक्षण शिबीरे आयोजित करण्यात येतात. त्याशिवाय गरजू वृद्ध व अंपंग कलाकारांना आर्थिक मदत करणे, सांस्कृतिक कार्य क्षेत्रात कार्य करीत असलेल्या संस्थांना अनुदान देणे इत्यादी कामे या

संचालनालयाकडे आहेत. सांस्कृतिक कार्य संचालनालयाकडून नागरिकांसाठी ३ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. सांस्कृतिक कार्य संचालनालयाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

सांस्कृतिक धोरण, कलाकार प्रमाणपत्र, कलाकार रेल्वे भाडे सवलत, वयोवृद्ध कलाकारांना मानधन, संस्था अनुदान, राज्य व केंद्र शासन कलाकार मानधन, प्रजासत्ताक दिन नवी दिल्ली चित्रपट संचलन, मराठी चित्रपट स्पर्धा/महोत्सव, दक्षिण मध्य क्षेत्र, नागपूर, पश्चिम क्षेत्र सांस्कृतिक केंद्र, उदयपूर, फुलवालोंकी सैर, कुलु दशहरा महोत्सव, आंतरराज्य देवाण घेवाण, पदम पुरस्कार, संगीत नाटक अकादमी पुरस्कार, प्रजासत्ताक दिन, मुंबई, अकरावी प्रवेश प्रमाणपत्र, दशावतार महोत्सव, पोवाडा महोत्सव, संतपीठ गुरुकुल, लोककला अनुदान पॅकेज, लोकोत्सव, ज्ञानोबा तुकाराम पुरस्कार, भारतरत्न पं. भीमसेन जोशी युवा शिष्य वृत्ती योजना, भारतरत्न पं. भीमसेन जोशी शास्त्रीय संगीतातील नोंदणीकृत संस्थांना सहायक अनुदान, चित्रपती व्ही. शांताराम जीवन गौरव पुरस्कार, स्वर्गीय राजकपूर जीवन गौरव पुरस्कार, लावणी महोत्सव, तमाशा महोत्सव, लता मंगेशकर पुरस्कार, महाराष्ट्र भूषण पुरस्कार, प्रयोगसिद्ध कलांची प्रशिक्षण शिबीरांचे आयोजन, विठाबाई नारायणगावकर तमाशा जीवनगौरव पुरस्कार, केंद्र शासन संस्था अनुदान, नाटयगृह व्यवस्थापन, सामाजिक ऐतिहासिक शैक्षणिक क्षेत्रात कार्य करणा-या व्यक्तीवरील चित्रपट निर्मिती करणे. खडी गंमत, राज्य सांस्कृतिक पुरस्कार (१२) सद्भावना दिन, हौशी नाट्य स्पर्धा, बालनाट्य स्पर्धा, हिंदी, संस्कृत, संगीत, व्यावसायिक नाट्य स्पर्धा, नाट्य निर्मिती अनुदान, प्रभाकर पणशीकर रंगभूमी जीवन गौरव पुरस्कार, संगीत रंगभूमी किलोस्कर पुरस्कार

५) पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमी

पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमीची स्थापना ०२ जुलै, १९९१ रोजी करण्यात आली आली.या अकादमी अंतर्गत रवींद्र नाट्यमंदिर नाट्यगृह (१९९१ आसनक्षमता), मिनी थिएटर नाट्यगृह (१९९१ आसनक्षमता), छायाचित्र प्रदर्शनांसाठी कला दालन, इतर प्रदर्शनांसाठी दोन प्रदर्शन दालने, तालमी, चर्चासत्रे, व्याख्याने, इ.साठी वातानुकूलीत आणि विना वातानुकूलीत तालीम दालने, इ.सुविधा आयोजक व्यक्ती/ संस्थांकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत. सदर सभागृहे, दालने संस्था/कलाकार यांना सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी भाडेतत्वावर देण्यात येतात.

२. शास्त्रीय संगीत, नाट्य संगीत, चित्रपट, पारंपारिक कला, प्रयोगशील कला, चित्रे, शिल्प, छायाचित्रे, दृक कलांचे जतन, संवर्धन आणि प्रसार करणे अशी अकादमीची प्रमुख उद्दिष्टे आहेत. तसेच कलांचे समृद्धीकरण करणे, विविध कलाक्षेत्रातील कलाकारांना कार्यक्रमांच्या माध्यमातून उत्तेजन देणे, विविध कलाक्षेत्रातील उदयोन्मुख कलाकारांसाठी विविध शिबिरे, संशोधन प्रकल्प राबविणे, कार्यशाळा तसेच विविध महोत्सव आयोजित करणे. त्या त्या कलाक्षेत्रातील व्यक्तींना तज्ज प्रशिक्षकांकडून प्रशिक्षण देऊन कलेच्या माध्यमातून कलाकारांना नावारूपास आणणे, आंतरराज्य सांस्कृतिक देवाण घेवाण व्हावी याकरिता कार्य करणे, अशी अकादमीची कार्ये आहेत. पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमीकडून नागरिकांसाठी २ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. पु.ल.देशपांडे महाराष्ट्र कला अकादमीकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

रविंद्र नाट्य मंदिर, मिनी थिएटर, इतर कलादालने यामध्ये होणाऱ्या कार्यक्रमासाठी पोलीस खाते, महानगरपालिका, जिल्हा अधिकारी कार्यालय यांच्या आवश्यक त्या कायदेशीर परवानग्या घेणे, कार्यक्रम आयोजक संस्था/ व्यक्ती यांना आवश्यक माहिती देऊन उपलब्धतेनुसार आरक्षण देणे.

६) रंगभूमी प्रयोग परिनिरीक्षण मंडळ, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

सार्वजनिक ठिकाणी होणा-या मनोरंजनाच्या कार्यक्रमाच्या लिखाणाचे पूर्वपरिक्षण करण्यासाठी मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५१ अंतर्गत सन १९५४ मध्ये या मंडळाची स्थापना करण्यात आली. सार्वजनिक मनोरंजनाच्या जागा (सिनेमाव्यतिरिक्त) आणि मेळे, व तमाशे धरून, सार्वजनिक मनोरंजनाचे प्रयोग यांना अनुज्ञाप्ती देणे व त्यावर नियंत्रण ठेवणे हे कामकाज या कार्यालयाकडून हाताळले जाते. नियम १९६० तसेच सुधारीत नियम १९७४ नुसार मंडळाचे कार्य चालते. रंगभूमी प्रयोग परिनिरीक्षण मंडळ, मुंबई यांच्याकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

- १) ऑर्केस्ट्रा तमाशा, मेळे, नाटक आयोजित करण्यासाठी प्रमाणपत्र देणे तसेच सर्वजनिक ठिकाणी होणा-या एक दिवासाच्या कार्यक्रमांना ना-हरकत प्रमाणपत्र देणे
- २) सर्व भाषेतील प्रायोगिक/ व्यावसायिक नाट्य संहितांना प्रमाणपत्र देणे

(७) महाराष्ट्र राज्य हिंदी/सिंधी/गुजराती साहित्य अकादमी, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई

हिंदी ही राष्ट्रभाषा असल्यामुळे हिंदी साहित्याच्या उन्नतीसाठी व उत्तेजनासाठी राज्यामध्ये हिंदी साहित्य अकादमीची ९ मार्च १९८२ मध्ये स्थापना करण्यात आलेली आहे. शासन निर्णय क्र. हिंसाअ ७०१८/प्र.क्र.१८६/सांका, ४, दिनांक २५ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी पुनर्रचना करण्यात आली. संपूर्ण महाराष्ट्रात अकादमीचे एकच कार्यालय असून ते मुंबई येथे आहे. हिंदी भाषेचा प्रसार व प्रचार करणे हे अकादमीचे प्रमुख कार्य आहे.

सिंधी भाषा तसेच साहित्याच्या उन्नतीसाठी व उत्तेजनासाठी राज्यामध्ये सिंधी साहित्य अकादमीची शासन निर्णय क्र. सामान्य प्रशासन विभाग क्र.ओएफएल-१८८२/सीआर-१/८२/अल्पसंख्यांक कक्ष, दि. २४ जानेवारी १९८३ मध्ये स्थापना करण्यात आलेली आहे. शासन निर्णय क्र. हिंसाअ-७०१८/प्र.क्र.१८६/सांका, ४, दिनांक १५ जून, २०१९ रोजी पुनर्रचना करण्यात आली. संपूर्ण महाराष्ट्रात अकादमीचे एकच कार्यालय असून ते मुंबई येथे आहे. सिंधी भाषेचा प्रसार व प्रचार करणे हे अकादमीचे प्रमुख कार्य आहे.

गुजराती भाषा तसेच साहित्याच्या उन्नतीसाठी व उत्तेजनासाठी राज्यामध्ये गुजराती साहित्य अकादमीची शासन निर्णय क्र. गुसाअ १०९४/प्र.क्र.५०७/९६/सांका, ४/दि.३० ऑगस्ट १९९६ मध्ये स्थापना करण्यात आलेली आहे. शासन निर्णय क्र. गुसाअ-२०१५ प्र.क्र.२१२/सांका, ४, दिनांक ९ डिसेंबर, २०१५ अन्वये पुनर्रचना करण्यात आली. संपूर्ण महाराष्ट्रात अकादमीचे एकच कार्यालय असून ते मुंबई येथे आहे. गुजराती भाषेचा प्रसार व प्रचार करणे हे अकादमीचे प्रमुख कार्य आहे. महाराष्ट्र राज्य हिंदी/सिंधी/गुजराती साहित्य अकादमी, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्याकडून नागरिकांसाठी कोणत्याही प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जात नाहीत.

(८) महाराष्ट्र चित्रपट, रंगभूमी आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळ मर्यादित, दादासाहेब फाळके चित्रनगरी, मुंबई

कंपनी अधिनियम १९५६ अंतर्गत महाराष्ट्र चित्रपट, रंगभूमी आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळाची स्थापना दि.२६.०९.१९७७ रोजी झाली असून पूर्वीच्या महाराष्ट्र सांस्कृतिक विकास महामंडळाची स्थावर मालमत्ता व योजना या महामंडळाकडे हस्तांतरित झाली. महामंडळाच्या कार्याक्रीता सुपूर्द करण्यात आलेली गोरेगाव पूर्व, मुंबई-४०० ०६५ येथील आरे डेअरीच्या जमिनीस लागून असलेली सुमारे ५२१ एकर जमीन पर्यटन व सांस्कृतिक कार्य विभागाच्या नावे हस्तांतरित करण्यात आली आहे. या जागेत एकूण ५५ वातानुकूलीत कलागारे व ७० च्या आसपास बाह्यचित्रिकरण रथळे आहेत. महाराष्ट्र चित्रपट, रंगभूमी आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळाकडून नागरिकांसाठी २ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. महाराष्ट्र चित्रपट, रंगभूमी आणि सांस्कृतिक विकास महामंडळाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

नविन चित्रपटगृह बांधणीसाठी बिनव्याजी कर्ज योजना, दर्जेदार मराठी चित्रपट निर्मितीस अर्थसहाय्य योजना, मागणीनुसार बाह्य चित्रीकरण स्थळांच्या व कलागारांची आरक्षण देणे, मेकअप रूम्स आरक्षण देणे, चित्रीकरणासाठी भाड्याने मागणी असणारे साहित्य खरेदी करणे व सांभाळणे, चित्रनगरी परिसरामध्ये चित्रनगरीकरिता आवश्यक बांधकामे करणे, चित्रनगरीने विहित पद्धतीने बाह्य संस्थांना येथे बांधकाम करण्याची परवानगी दिल्यास त्यासंबंधी करार इ. सर्व कार्यवाही पूर्ण करणे, चित्रनगरीच्या बांधकामाची दैनंदिन देखभाल पाहणे, चित्रनगरी परिसरामध्ये पाणीपुरवठयाची व सांडपाण्याची व्यवस्था निर्माण करणे व त्याची उत्तम देखभाल ठेवणे, चित्रनगरीतील विद्युत पुरवठा, विद्युत संयंत्राची व प्रामुख्याने वातानुकूलन यंत्रणा खरेदी, उभारणी, देखभाल करणे, चित्रीकरणासाठी तात्काळ विद्युत जोडण्या देणे, चित्रनगरी परिसरामध्ये कायदा व सुव्यवस्था राखणे, चित्रनगरीच्या सर्व मालमत्तांचे संरक्षण करणे, चित्रनगरीच्या जमिनीवर अतिक्रमणे होणार नाहीत याची दक्षता घेणे, एक खिडकी योजनेतंगत चित्रनगरी व्यतिरिक्त इतर चित्रिकरणस्थळांचे आरक्षण

९. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ मर्यादित, मुंबई

पर्यटनाचा विकास जलदगतीने करण्यासाठी २० जानेवारी, १९७५ रोजी “महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची” स्थापना कंपनी १९५६ अंतर्गत करण्यात आली. पर्यटन विकास हा जागतिक स्तरावर सर्वांत वेगाने वाढणारा सेवाउद्योग आहे. अनेक देशाची अर्थव्यवस्था पर्यटनावर अवलंबून आहे. मोठ्या प्रमाणावर कुशल, अर्ध-कुशल व अकुशल रोजगार निर्मिती करण्याचा या उद्योगाचा क्षमता आहे. सुरुवातीला रु.३.०० कोटी एवढे भागभांडवल आज रोजी रु.२५ कोटी एवढे करण्यात आले आहे. महामंडळाकडे सध्या २१ पर्यटक निवासे असून बिछान्यांची संख्या एकूण १८०३ आहे. यातील काही पर्यटक निवासे खाजगी उद्योजकांना चालविण्यास देण्यात आलेली आहेत.

२. पर्यटन विकासांतर्गत पर्यटनस्थळांची निवड व विकास यांसदर्भात दि. ०८ नोव्हेंबर, १९९६ अन्वये पर्यटनस्थळांचे “अ”, “ब” व “क” या ३ श्रेणीमध्ये वर्गीकरण केले आहे :-

१. “अ” श्रेणी - पर्यटन व सांस्कृतिक विभागाच्या दि.०७.१०.२०१५ च्या शासन निर्णयानुसार राज्यातील “अ” वर्ग पर्यटन स्थळे घोषित करण्यासाठी निकष निश्चित करण्यासाठी समितीची स्थापना करण्यात आली असून दि.२२.०२.२०१६ च्या शासन निर्णयानुसार राज्यातील “अ” वर्ग पर्यटन स्थळे घोषित करण्यासाठीचे निकष निश्चित करण्यात आले आहेत.

२. “ब” श्रेणी - “ब” वर्ग पर्यटन स्थळे घोषित करण्यासाठी शासनस्तरावर शिफारस करण्यासाठी पर्यटन विभागाच्या दि.०४.११.२०१० च्या शासन निर्णयान्वये जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठीत केलेल्या समितीमार्फत “ब” वर्ग पर्यटनस्थळांची निवड करून प्रस्ताव सादर करण्याचे अधिकार प्रदान करण्यात आले आहेत.

३. “क” श्रेणी - जिल्हातील “क” वर्ग पर्यटन स्थळांची निवड करून सदर पर्यटन स्थळांचा विकास हा जिल्हा नियोजन योजनेंतर्त उपलब्ध केलेल्या तरतूदीमधून विकसित करण्यात येणारी ठिकाणे “अ” व “ब” श्रेणीत नमूद करण्यात आलेली ठिकाणी वगळून इतर सर्व स्थानिक पर्यटन स्थळांचा समावेश या श्रेणीमध्ये केलेला आहे. पर्यटन वृद्धीमुळे मिळणारे फायदे खालीलप्रमाणे आहेत.

- १) मोठ्या प्रमाणावर रोजगारनिर्मिती
- २) खाजगी क्षेत्राच्या विकासाकरीता प्रोत्साहन
- ३) सुधारीत राहणीमान
- ४) सामाजिक विकास
- ५) चांगल्या दर्जाचे शिक्षण व प्रशिक्षण
- ६) पर्यावरण विषयक जागरूकता
- ७) परदेशी चलनाची उपलब्धता

३. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाकडून नागरिकांसाठी ७ प्रकारच्या सेवा पुरविल्या जातात. महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाकडून हाताळण्यात येणारे महत्वाचे कामकाज खालील प्रमाणे आहे :-

- १) महाप्रमण व निवास न्याहारी योजना,
- २) महाराष्ट्र राज्यातील पर्यटनाला चालना देण्यासाठी महाराष्ट्रातील विविध पर्यटनक्षम स्थळांवर विविध बांधकाम विषयक पर्यटक सोयी-सुविधा निधीच्या उपलब्धतेप्रमाणे विकसित करणे
- ३) महामंडळाच्या पर्यटक निवासाच्या कक्षांचे / ओपन डेक बसचे आरक्षण
- ४) अधिकृत आरक्षण अभिकर्त्त्यांची नोंदणी, जमीन व मालमत्ता, वसुली
